

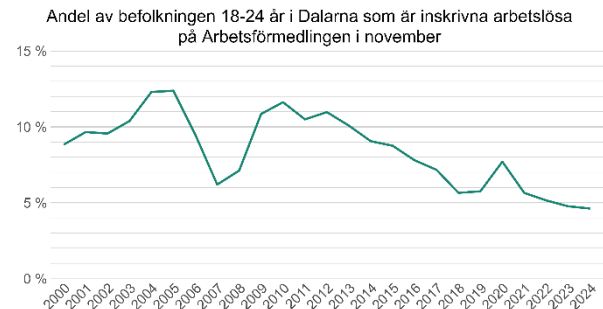
Ungas förutsättningar till att leva, studera och arbeta i Dalarna

Sveriges demografiska struktur är i förändring – vi får allt fler äldre och allt färre i arbetsför ålder. Denna utveckling är särskilt tydlig i Dalarna jämfört med andra län. Det är framför allt de äldsta som blir fler vilket innebär att vård- och omsorgsbehovet ökar och kommer att fortsätta öka den närmaste framtiden. Det blir allt svårare att säkra kompetensförsörjningen, och redan i dag ser vi stora rekryteringssvårigheter inom många branscher och yrken.¹

Unga är en viktig pusselbit för att hantera kompetensförsörjningsutmaningen. Varje år är det i genomsnitt 600–700 fler som flyttar från Dalarna till andra län än omvänt. Den största delen av alla flyttar sker i unga åldrar, från tiden efter gymnasiet till dess att man etablerat sig som vuxen med eget boende, egen försörjning och för en del att man har bildat familj.² Det är alltså bland unga som vi har potential att locka fler att stanna kvar i länet, komma tillbaka efter en tid i annat län eller att flytta hit från andra län. Det är oftast flera orsaker till att unga väljer att flytta från sin uppväxtkommun som går bortom flytt till en utbildning eller till ett jobb. Dessa skäl är ofta den utlösande faktorn men beslutet är inte sällan taget flera år tidigare än tidpunkten för flytten.³

Den stora och svåra frågan är därför hur vi kan få fler unga att vilja leva sina liv i Dalarna. För att komma dit behöver vi bättre förstå hur unga upplever sin tillvaro här – hur de ser på framtiden, vilka behov de har, och hur deras väg in i vuxenlivet och arbetslivet ser ut. Det är först med den förståelsen vi kan arbeta långsiktigt med att vända trenden.

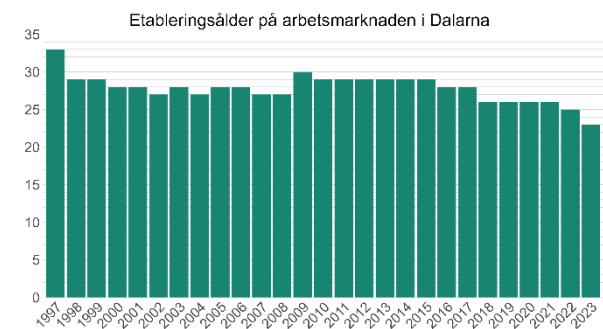
¹ https://region-dalarna.github.io/kompetensforsorjning_i_Dalarna/ (Region Dalarna 2024)

Källa: SCB:s öppna statistikdatabas samt Arbetsförmedlingen
Bearbetning: Samhällsanalys, Region Dalarna

I takt med att andelen äldre har blivit fler och andelen i arbetsför ålder har blivit färre så har etableringen på arbetsmarknaden för unga underlättats. I den mån tillgången till jobb var ett skäl för unga att flytta från länet så är det så i mindre utsträckning idag jämfört med för bara några år sedan. I diagrammet ovan visas andelen av samtliga 18–24-åringar som är inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen i november månad år 2000–2024. Den långsiktiga trenden visar att arbetslösheten bland unga i Dalarna har sjunkit över tid, även om den förstås påverkas av konjunkturläget.

Ett annat mått som fångar ungas inträde på arbetsmarknaden är med måttet etableringsålder – det vill säga den ålder vid vilken 75 procent av en årskull har arbete.

Källa: Dalarnas mikrodatabas (SCB)

Efter att ha legat på så mycket som 33 år i kölvattnet av 90-talskrisen har etableringsåldern gradvis sjunkit, med en

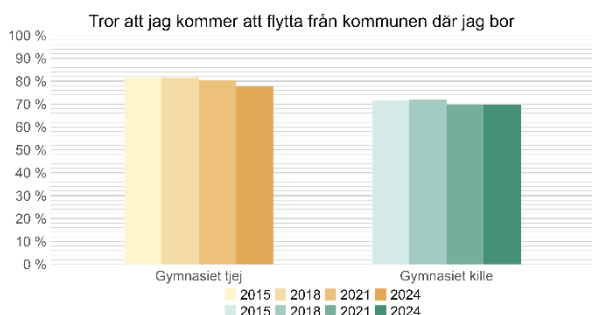
² https://region-dalarna.github.io/befolkningsutvecklingen_i_Dalarna/ (Region Dalarna 2025)

³ Young adults in rural tourism areas, Peter Möller 2016

tillfällig uppgång under finanskrisen. År 2023 nådde Dalarna den lägsta etableringsåldern på 25 år – 23 år – vilket visar att det i dag är betydligt lättare för unga att få fäste på arbetsmarknaden än tidigare. Möjligheterna till försörjning är alltså väsentligt bättre idag än för bara några år sedan. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att arbetsmarknaden i Dalarna är mer begränsad i bredd än i storstadsregionerna. Det finns färre branscher och specialiserade yrken att välja bland⁴. För unga med tydliga karriärambitioner inom smalare fält – exempelvis kultur, IT eller forskning – kan utbudet vara otillräckligt. Därför kan jobbmöjligheter fortfarande vara en relevant orsak till att lämna länet, även om det i ett bredare perspektiv blivit enklare att få arbete här.

Sammantaget innebär utvecklingen ändå att försörjningsmöjligheter är ett mindre centralt skäl till flytt idag jämfört med tidigare. Det väcker i sin tur nya frågor: om det inte primärt handlar om jobb – vad är det då som avgör om unga vill stanna kvar, flytta tillbaka eller lämna länet?

Utifrån att det har blivit allt lättare att få ett jobb på Dalarnas arbetsmarknad och att möjlighet till försörjning torde vara ett allt mindre viktigt skäl att flytta från länet är det än intressantare att förstå vad som karakteriserar de som flyttar från respektive de som väljer att bo kvar i länet. I Dalarnas Lupp-enkät svarar eleverna på frågan om de tror att de kommer att flytta från kommunen där de bor nu.

Källa: Lupp-undersökningarna i Dalarna
Bearbetning: Samhällsanalys, Region Dalarna

Andelen elever på gymnasiet som tror att de kommer att flytta från kommunen där de bor

visar en sjunkande trend men det är fler tjejer än killar som tror att de kommer flytta. År 2024 är siffran 78 procent för tjejer och 69 procent för killar. Skillnaden är ännu större mellan utrikes och inrikes födda elever där 82 procent av de utrikes födda eleverna tror att de kommer att flytta från kommunen där de bor år 2024 jämfört med 72 procent för de som är födda i Sverige. Andelen utrikes födda som tror att de kommer att flytta har inte en sjunkande trend mellan undersökningarna utan är något högre år 2024 än år 2015. Av alla gymnasieelever som tror att de kommer att flytta är det en något högre andel som har en ganska eller mycket positiv syn på framtiden, 88 procent mot 84 procent bland dem som inte tror att de kommer att flytta. För att undersöka i vilken utsträckning gymnasieeleverna realiserar sina planer att flytta har vi gjort en uppföljning av avgångsklasserna på gymnasiet år 2015 och var de bor sju år senare. I uppföljningen kan vi se att mönstren följer svaren i Lupp relativt väl men med en något lägre andel som verkligen har flyttat från länet 10 år efter gymnasiet. Runt 70 procent flyttar från den kommun man bor i och runt 60 procent flyttar från Dalarna.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att vi kommer att behöva arbetskraft framöver, att vi tappar många unga till andra län, och att tjejer respektive utrikes födda i högre utsträckning än andra både tror att de kommer att flytta – och också gör det.

Det finns skäl att fundera över varför just dessa grupper lämnar länet. En möjlig förklaring är att de inte känner sig lika inkluderade eller sedda som exempelvis inrikes födda killar.

Resultaten kan tyda på att vi ännu inte har ett tillräckligt inkluderande samhälle – ett samhälle där alla grupper känner att de har en framtid, både socialt och yrkesmässigt. För att kunna attrahera och behålla hela befolkningen behöver vi arbeta mer aktivt med att skapa tillhörighet och framtidstro för alla.

⁴ <https://region-dalarna.github.io/sarbarhetsanalys/> (Region Dalarna 2025)